

STILOVI RODITELJSKOGA ODGOJA, SLOBODNO VRIJEME I RIZIČNO PONAŠANJE MLADIH

Zora RABOTEG-ŠARIĆ
Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb
Slavko SAKOMAN
Klinička bolnica "Sestre milosrdnice", Zagreb
Andreja BRAJŠA-ŽGANEC
Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb
UDK: 37.018.1
379.8-053.6(497.5)
316.624-053.6:613.81/.83](497.5)
Izvorni znanstveni rad
Primljeno: 13. 2. 2002.

Cilj istraživanja bio je ispitati u kolikoj su mjeri roditeljski odgojni postupci povezani sa stilovima provođenja slobodnog vremena njihove djece te koji su aspekti roditeljskoga ponašanja i aktivnosti mladih tijekom slobodnoga vremena povezani s njihovim školskim uspjehom i konzumiranjem alkohola i droge. Istraživanje je provedeno na reprezentativnom uzorku od 2 823 hrvatska srednjoškolca. Primijenjene su skale za mjerenje roditeljske podrške, nadzora i zajedničkog odlučivanja te upitnik koji sadrži pitanja o aktivnostima tijekom slobodnoga vremena i o učestalosti uporabe opojnih sredstava među adolescentima. U analizi rezultata provedene su multiple regresijske analize kriterija školskog uspjeha, konzumiranja alkohola i droge, sa sociodemografskim varijablama kao kovarijatima te različitim odgojnim postupcima očeva i majka i stilovima provođenja slobodnog vremena kao skupinama prediktorskih varijabla. Slabiji roditeljski nadzor i neorganizirani stil provođenja slobodnoga vremena, nazvan "izlasci i zabave", najvažniji su prediktori slabijeg školskog uspjeha i češće uporabe opojnih sredstava. Dodatne analize ukazuju na to da roditelji neizravno utječu na psihosocijalnu prilagodbu adolescenata tako što usmjeruju djecu u različite aktivnosti tijekom slobodnoga vremena.

✉ Zora Raboteg-Šarić, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar,
Marulićev trg 19/1, p.p. 277, 10000 Zagreb, Hrvatska.
E-mail: Zora.Raboteg-Saric@pilar.hr

UVOD

Konzumiranje sredstava ovisnosti u populaciji mladih ljudi povećava se iz godine u godinu, i u svijetu (Palmer i Liddle, 1996.; Weinberg i sur., 1998.) i u nas (Lalić i Nazor, 1997.; Torre, 2001.). Porast ovisnosti među adolescentima u vezi je s brojnim čimbenicima užega i širega obiteljskog sustava, školskog sustava i šire društvene zajednice, a u nas je dodatno povezan s psihosocijalnim učincima rata, nezaposlenosti, promjenom obiteljske strukture i vrednota te neispunjenim očekivanjima mladih ljudi (Sakoman, 1999.). Različiti autori opisuju rizične i zaštitne čimbenike povezane sa zlouporabom sredstava ovisnosti. Pri tome se kao tri osnovne skupine rizičnih čimbenika navode čimbenici koji su povezani s obitelji, sa školom i sa skupinom vršnjaka (Buysse, 1997.; Oetting i Donnermeyer, 1998.). Obiteljski rizični čimbenici uključuju roditelje i braću i sestre koji su sami ovisnici, loše odnose s roditeljima i neadekvatan roditeljski stil odgoja (Coombs i Paulson, 1988.; prema Palmer i Liddle, 1996.).

Jedan od najkorisnijih pristupa proučavanju odnosa između roditelja i djece model je roditeljskih odgojnih stilova koji govori o dvije ključne dimenzije roditeljstva (Baumrind, 1971.). Prva je emocionalna toplina i roditeljsko razumijevanje, tj. količina podrške, ljubavi i ohrabrivanja koju roditelji pružaju djetetu, nasuprot neprijateljstvu, prosuđivanju i odbacivanju. Druga se dimenzija odnosi na roditeljski nadzor i roditeljske zahtjeve, tj. na to uolikoj mjeri roditelji očekuju zrelo, odgovorno ponašanje djece i uolikoj mjeri nadziru dijete i imaju uvida u to što se događa u njegovu životu. Kombinacija tih dviju dimenzija proizvodi četiri opća stila roditeljstva: autoritaran, permisivan, autoritativan i indiferentan. Autoritaran stil odgoja očituje se u zahtjevnom i restriktivnom ponašanju roditelja koji visoko vrednuju disciplinu i konformiranje njihovim vrednotama, a ne pokazuju mnogo ljubavi i topline. Permisivan roditeljski stil opisuje se kao nerestriktivan, topao i prihvaćajući, ali u njemu roditelji ne postavljaju djeci gotovo nikakve granice u odgoju. Autoritativan stil odgoja predstavlja kombinaciju između prva dva ekstrema i uključuje ponašanje roditelja koje je restriktivno i odgovorno, ali uz mnogo topline i razumijevanja. Indiferentni roditelji postavljaju malo ograničenja, ali pružaju i malo pažnje, zanimanja i emocionalne podrške. Istraživanja ukazuju na povezanost tih roditeljskih odgojnih stilova i različitih pokazatelja psihosocijalne prilagodbe mladih u razdoblju adolescencije (Lamborn i sur., 1991.; Raboteg-Šarić i sur., 2001.; Steinberg i sur., 1994.). Autoritativno roditeljstvo povezano je s pozitivnim aspektima psihosocijalnog razvoja adolescenata. Djeca autoritativnih roditelja su nezavisna, sposobna regulirati vlastito ponašanje, emocio-

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 11 (2002),
BR. 2-3 (58-59),
STR. 239-263

RABOTEG-ŠARIĆ, Z.
I SUR.: STILOVI...

nalno prilagođena, zadovoljna i društveno odgovorna (Maccoby i Martin, 1983.). Dosadašnja istraživanja pokazuju da adolescenti koji često konzumiraju drogu izvješćuju o malo roditeljske ljubavi i neprijateljskom obiteljskom okružju, o majčinu nerazumijevanju te slabo upoznatosti roditelja s time tko su njihovi prijatelji. Za razliku od njih, adolescenti koji ne konzumiraju drogu percipiraju da primaju više ljubavi od oba roditelja (Denton i Kampfe, 1994.). Adolescenti koji konzumiraju sredstva ovisnosti također opisuju svoje roditelje kao nemocionalne, sebične i zanemarujuće, ali ujedno i kao namegljive, posesivne, s osjećajem krivnje (Rees i Wilborn, 1983.). Nadalje, ti adolescenti opisuju odgojni stil svojih roditelja kao pretežito permisivan ili pak autoritaran te izvješćuju o više propusta i poteškoća u komunikaciji između njih i roditelja (Jurich i sur., 1985.). Neka istraživanja pokazuju da adolescenti koji su ovisni o alkoholu češće bježe od kuće nego adolescenti u kojih nije izražen poremećaj konzumiranja alkoholnih pića (Clark i sur., 1997.) te da u obiteljima adolescenata koji su pobjegli od kuće ima malo roditeljskog nadzora, topline i podrške a izraženije je roditeljsko odbijanje (Whitbeck i sur., 1997.). Konačno, istraživanja ukazuju na važnost još nekih oblika roditeljskoga ponašanja koji su svojstveni autoritativnom stilu odgoja. Veća uključenost roditelja u odgoj i sudjelovanje djece u odlučivanju u obitelji povezani su s boljim školskim postignućem adolescenata i manjim konzumiranjem sredstava ovisnosti (Brown i sur., 1993.). Slični rezultati dobiveni su i u istraživanju koje su provele Raboteg-Šarić i Brajša-Žganec (2000.) s djecom u ranoj adolescentskoj dobi. Djeca roditelja koji su više uključeni u odgoj manje su eksperimentirala s pušenjem i rjeđe su se problematično ponašala u školi, a sudjelovanje u odlučivanju u obitelji bilo je povezano s manjom učestalošću izražavanja devijantnog ponašanja. To istraživanje također je pokazalo da su slabiji roditeljski nadzor i manja podrška bili povezani sa svim ispitivanim oblicima neprimjerenog ponašanja djece: učestalijim problematičnim ponašanjem u školi, devijantnim ponašanjem, pušenjem i konzumiranjem alkohola.

U razdoblju preadolescencije i rane adolescencije prijatelji i skupine vršnjaka imaju sve veći utjecaj na razvoj djece, a dolazi i do promjena u obiteljskim odnosima. Odnosi s roditeljima više nisu jednosmjerni, asimetrični, nego su sada ravnopravniji i temelje se na uzajamnoj ovisnosti. Autoritativni roditelji bolje se prilagođavaju tim promjenama u obitelji. Adolescenti imaju najbolje šanse za zdrav psihološki razvoj u obiteljima u kojima se potiče njihova nezavisnost i individualnost i u kojima su odnosi između članova obitelji i dalje bliski (prema Steinberg, 1996.). Čini se da autoritativni roditelji,

namjerno ili nenamjerno, imaju veću kontrolu nad time s kim će se njihova djeca družiti. U istraživanju koje su proveli Fletcher i suradnici (1995.) pokazalo se da adolescenti koji imaju prijatelje čiji su roditelji autoritativni pokazuju manje delinkventnog ponašanja i rjeđe konzumiraju sredstva ovisnosti. Moguće je da prevalencija autoritativnih roditelja u skupini vršnjaka smanjuje vjerojatnost pojavljivanja rizičnoga ponašanja djece zbog više razine socijalne kontrole u takvoj mreži interpersonalnih odnosa (Sampson i Groves, 1989.). Djeca također svojim osobinama i ponašanjem djeluju na ponašanje roditelja. Kontinuirano problematično ponašanje adolescenata može dovesti do veće roditeljske tolerancije na takvo ponašanje i s vremenom roditelji manje nadziru problematičnu djecu i pružaju im manju podršku (Stice i Barrera, 1995.). Mladi koji nisu uspješni u školi i koji nisu dobro prihvaćeni od vršnjaka često započinju s uzimanjem sredstava ovisnosti kako bi postali popularniji, pripadali određenoj skupini vršnjaka, poboljšali svoje samopouzdanje te smanjili napetost i anksioznost, posebice socijalnu anksioznost (Palmer i Liddle, 1996.; Oetting i Donnermeyer, 1998.). Snažna, prenaplašena uključenost u odnose sa skupinom vršnjaka u kojoj istodobno nema dobrih odnosa s roditeljima, povezana je s izraženijim problematičnim i devijantnim ponašanjem adolescenata (Kandel i Davies, 1982.). Problemi u ponašanju i zlouporaba sredstava ovisnosti također su povezani s nestrukturiranim provođenjem slobodnoga vremena, tj. aktivnostima kao što su česti izlasci s prijateljima, odlasci u disco i kafiće, na kućne zabave i sl. (Oetting i Donnermeyer, 1998.). Mladi koji uzimaju drogu češće postižu slabiji školski uspjeh, a manje sudjeluju i u organiziranim izvannastavnim aktivnostima, kao što su sportske aktivnosti i aktivnosti u školskim klubovima (Botvin i Tortu, 1994.). S druge strane, češće sudjelovanje u vjerskim i rekreativnim aktivnostima te učestaliji kontakti s roditeljima i drugim odraslim osobama povezani su s manjom učestalošću zlouporabe sredstava ovisnosti (Tyler i Lichtenstein, 1997.).

Ukratko, različiti aspekti roditeljskoga ponašanja povezani su s brojnim pokazateljima psihosocijalne prilagodbe adolescenata te s odnosima adolescenata s vršnjacima. Roditeljski odgojni postupci u određenoj su mjeri povezani i sa stilovima provođenja slobodnoga vremena djece, pri čemu je uključenost u organizirane izvanškolske aktivnosti povezana s pozitivnim socijalizacijskim učincima. Moguće je također da su roditeljski odgojni postupci povezani s rizičnim ponašanjem mladih njihovom povezanošću sa stilovima života djece. Usmjeravajući i potičući djecu u uključivanje u različite aktivnosti tijekom slobodnoga vremena, roditelji neizravno utječu i na to u kakve će se socijalne odnose djeca uključiti, što opet može utjecati na razvoj rizičnoga ponašanja adolescenata.

CILJ

Cilj ovoga istraživanja je ispitati u kolikoj su mjeri roditeljski odgojni postupci povezani sa stilovima provođenja slobodnoga vremena njihove djece te koji su aspekti roditeljskoga ponašanja i aktivnosti mladih tijekom slobodnoga vremena povezani s njihovim školskim postignućem i konzumiranjem alkohola i droga. Poseban je cilj utvrditi može li se eventualna povezanost roditeljskoga ponašanja i ponašanja njihove djece objasniti jednim dijelom različitim stilovima provođenja slobodnoga vremena adolescenata. Nadalje, zanima nas поблише ispitati roditeljske odgojne postupke prema djeci različitoga spola, kao i spolne razlike u stilovima provođenja slobodnoga vremena i rizičnom ponašanju mladih.

METODA

Ispitanici

Ispitivanje je provedeno na reprezentativnom uzorku od 2 823 hrvatska srednjoškola. Uzorak ispitanika formiran je na temelju popisa svih srednjih škola i razreda u Republici Hrvatskoj. Slučajnim izborom odabrano je dva posto učenika prvih, drugih, trećih i četvrtih razreda s liste gimnazija i s liste stručnih škola u svakoj županiji. U uzorku je nešto više djevojaka (55 posto) nego mladića (45 posto), zbog nejednake zastupljenosti učenika različitoga spola u stručnim školama koje su ušle u uzorak ispitivanja. Prosječna dob ispitanika je 16,8 godina ($SD = 1.10$). Najveći broj mladih u uzorku je iz obitelji s oba roditelja (86 posto), a 14 posto ispitanika živi s jednim roditeljem.

Mjere

U ovom radu iznosi se dio rezultata opsežnoga terenskog istraživanja o kvaliteti života i rizičnom ponašanju mladih. Iz opsežnog upitnika koji je primijenjen tijekom istraživanja izabrana su pitanja kojima se mjere različita sociodemografska obilježja ispitanika i njihovih obitelji, skale za mjerenje roditeljskih odgojnih postupaka, upitnik o aktivnostima u slobodnom vremenu te mjere školskoga postignuća i uporabe opojnih sredstava među mladima.

Sociodemografske varijable

Sociodemografske varijable definirane su na temelju odgovora na pitanja u upitniku koja se odnose na spol ispitanika, dob ispitanika, cjelovitost obitelji (tj. živi li ispitanik s oba roditelja ili s jednim roditeljem), školsku spremu oca i školsku spremu majke.

Roditeljsko ponašanje

Roditeljsko ponašanje mjereno je na temelju odgovora mladih na skalama procjena roditeljskih odgojnih postupaka. Zasebno se procjenjivalo odgojne postupke oba roditelja, pri čemu su primijenjene skale koje mjere roditeljski nadzor, podršku i zajedničko odlučivanje. Te skale predstavljaju nešto izmijenjene mjerne instrumente koji su konstruirani u prethodnom istraživanju s mlađim adolescentima (Raboteg-Šarić i Brajša-Žganec, 2000.; Raboteg-Šarić i sur., 2001.) i uglavnom uključuju čestice koje se rabe u istraživanjima s ovog područja, provedenima na uzorcima američkih adolescenata (Barber i sur., 1994.; Brown i sur., 1993.; Lamborn i sur., 1991.; Simons, Lorenz, Conger i Wu, 1992.).

Skala roditeljskog nadzora sadrži pet čestica koje mjere iskustva adolescenata o tome koliko su roditelji upoznati s njihovim svakodnevnim aktivnostima (tko su im prijatelji, kako troše svoj novac, gdje su nakon škole, kamo idu navečer/po noći, što rade u slobodno vrijeme). Ocjenjuje se posebno ponašanje majka i ponašanje očeva na skali od tri stupnja (1 – "ne znaju", 2 – "malo znaju", 3 – "puno znaju"). U ovom istraživanju pouzdanost tipa nutarnje konzistencije (Cronbach α) iznosi 0.74 za procjene majčinog nadzora i 0.80 za procjene očevog nadzora.

Skala roditeljske podrške uključuje osam čestica uz koje adolescenti odgovaraju na pitanje uolikoj mjeri percipiraju svoje roditelje kao osobe koje spremno odgovaraju na njihove potrebe i koje ih ohrabruju služeći se poticajima i nagradama za dobro ponašanje (npr. mogu računati na njihovu pomoć ako imaju problema, potiču ih da sve što rade naprave najbolje što mogu, vole ih onakve kakvi jesu). Uz svaku tvrdnju odgovara se na skali od tri stupnja (1 – "uglavnom netočno", 2 – "donekle točno", 3 – "uglavnom točno"). Nutarnja konzistencija ovog instrumenta također je zadovoljavajuća (Cronbach α = 0.77 za majke i 0.84 za očeve).

Skala zajedničkog odlučivanja mjeri sklonost roditelja da uključuje djecu pri odlučivanju o važnim stvarima u njihovu životu, umjesto da donose unilateralne odluke (npr. kad žele nešto napraviti, objasne im zašto to žele, pitaju ih za mišljenje kad odlučuju o obiteljskim stvarima). Taj instrument sadrži četiri tvrdnje uz koje ispitanici na skali od tri stupnja (1 – "uglavnom netočno", 2 – "donekle točno", 3 – "uglavnom točno") odgovaraju uolikoj se mjeri odnose na njihove očeve i majke. Pouzdanost te skale također je zadovoljavajuća. Koeficijent Cronbach α iznosi 0.70 za majke, odnosno 0.73 za očeve.

Rezultati ispitanika na skalama procjene odgojnih postupaka očeva i majka podvrgnuti su analizama glavnih komponenata, uz oblimin rotaciju. U oba slučaja analiza je rezultirala s tri značajne komponente (karakterističnog korijena većeg od jedan) koje objašnjavaju 46,5 posto ukupne varijance re-

zultata na skalama procjena majčinoga ponašanja, odnosno 52,4 posto ukupne varijance rezultata na skalama procjena ponašanja očeva. Dobivena je čista faktorska struktura koja odgovara prethodno opisanim skalama, pri čemu svaka čestica ima značajna zasićenja (veća od 0.40) samo na pripadajućem faktoru.

Aktivnosti u slobodnom vremenu

Za ovo istraživanje konstruiran je kratak upitnik koji sadrži opise 19 aktivnosti mladih tijekom slobodnoga vremena. Ispitanici su odgovarali koliko se često bave određenom aktivnošću na skali Likertova tipa od pet stupnjeva (od 1 – "nikada" do 5 – "najmanje dva do tri puta tjedno"). Faktorska analiza pokazala je višefaktorsku strukturu tog upitnika. U konačnoj verziji izostavljene su četiri čestice koje imaju značajna zasićenja na više faktora i čestice u malim korelacijama s ukupnim rezultatom. Analiza glavnih komponenata, uz *varimax* rotaciju, pokazala je da se rezultati na preostalih 15 tvrdnja upitnika o provođenju slobodnog vremena mogu objasniti na temelju četiri faktora koji objašnjavaju 48,2 posto ukupne varijance. Konačna verzija ovog instrumenta sadrži četiri podljestvice:

Izlasci i zabava – skala sadrži četiri čestice (odlazak na tulum, sjedenje s prijateljima u kafiću, odlazak u disco, izlazak s djevojkom/dečkom), a koeficijent nutarnje konzistencije Cronbach α iznosi 0.71. Ova skala mjeri učestalost neorganiziranih aktivnosti u slobodnom vremenu kojima je svrha druženje s vršnjacima i zabava.

Kreativne i organizirane izvannastavne aktivnosti – ova skala sadrži također četiri čestice, ali pokazuje nižu nutarnju konzistenciju (Cronbach α = 0.54). Tvrdnje opisuju obavljanje aktivnosti u slobodnom vremenu koje služe zadovoljavanju interesa i razvoju sposobnosti, a provode se organizirano u strukturiranim uvjetima (sudjelovanje u nekoj dobrovoljnoj aktivnosti, bavljenje glazbom, sudjelovanje u radu kulturno-umjetničkog društva, sudjelovanje u organiziranoj izvannastavnoj aktivnosti u školi, npr. dramskoj, matematičkoj, likovnoj grupi).

Čitanje, hobi i kulturne aktivnosti – treća podljestvica aktivnosti u slobodnom vremenu sadrži pet tvrdnja koje ukazuju na interes za čitanje (čitanje knjiga; čitanje časopisa i novina), za kulturne aktivnosti (odlazak u kazalište, na izložbe, koncerte; odlazak u kino) ili za neke druge aktivnosti koje su ispitanicima hobi (bavljenje nekim hobiem kod kuće, npr. crtanjem, pisanjem, programiranjem). Za razliku od aktivnosti koje mjeri prethodna ljestvica, ove aktivnosti više su pasivne i obavljaju se u dokolici. Koeficijent nutarnje konzistencije za tu skalu iznosi 0.52.

Sport i rekreacija – četvrta skala sadrži svega dvije tvrdnje koje mjere aktivno bavljenje sportom i bavljenje tjelovježbom (fitness i sl.). Koeficijent nutarnje konzistencije te skale je 0.48.

Ponašanje adolescenata

Kao mjere zavisnih varijabla uključena su tri aspekta ponašanja mladih za koje se pretpostavlja da odražavaju pozitivne ili negativne učinke socijalizacije.

Školski uspjeh odnosi se na opći uspjeh na kraju prethodne školske godine (od 1 do 5).

Konзумiranje alkohola – ispitanici su na skali Likertova tipa od sedam stupnjeva odgovarali koliko često su u svojem životu pili alkoholna pića kao što su pivo, vino i žestoko piće (od 1 – "niti jednom" do 7 – "40 i više puta").

Zlouporaba droge – na isti način ispitanici su odgovarali na pitanje o tome koliko su često u svojem životu uzimali droge.

REZULTATI I RASPRAVA

Razlike u roditeljskim odgojnim postupcima s obzirom na spol djece

Jedan od ciljeva ovoga istraživanja bio je odrediti razlikuju li se odgojni postupci očeva i majka prema kćerima i sinovima. U tablici 1 prikazane su za svaku subskalu roditeljskog ponašanja aritmetičke sredine i standardne devijacije procjena adolescenata muškoga i ženskoga spola te rezultati testiranja značajnosti razlika.

↻ TABLICA 1
Aritmetičke sredine,
standardne devijacije
i značajnosti razlika
između rezultata ado-
lescenata različitoga
spola na skalama
roditeljskih odgojnih
postupaka

Skala	Spol	M	SD	t
Majčin nadzor	M	2.40	0.46	-8.40***
	Ž	2.54	0.45	
Majčina podrška	M	2.74	0.30	3.30***
	Ž	2.70	0.35	
Odlučivanje s majkom	M	2.35	0.47	2.28*
	Ž	2.31	0.52	
Očev nadzor	M	2.25	0.54	1.95 ^a
	Ž	2.21	0.57	
Očeva podrška	M	2.64	0.38	5.93***
	Ž	2.54	0.46	
Odlučivanje s ocem	M	2.26	0.50	6.87***
	Ž	2.12	0.57	

^ap<.10; *p<.05; ***p<.001

Na svim skalama roditeljskih odgojnih postupaka dobivene su značajne razlike između procjena djece različitoga spola. Sudeći prema izjavama adolescenata, majke značajno više nadziru žensku djecu. Na skali očeva nadzora razlika je granično značajna i ukazuje na to da očevi imaju nešto bolji uvid u ponašanje sinova. Djevojke percipiraju podršku od oca i majke značajno manjom nego dječaci, a također smatraju da im majke i očevi dopuštaju manje samostalnosti u odlučivanju. Valja napomenuti da je, bez obzira na spolne razlike, percipirana razina emocionalne podrške roditelja visoka. Kao što

se vidi u tablici 1, na svim skalama su procjene majčinog ponašanja veće i u uzorku muških i u uzorku ženskih ispitanika, što općenito ukazuje na veću uključenost majke u odgoju i na veću bliskost u odnosima s majkom.

Spolne razlike u stilovima slobodnoga vremena, rizičnom ponašanju i školskom uspjehu

Na skalama koje mjere stilove provođenja slobodnoga vremena adolescenti su odgovarali koliko često su se ponašali na određeni način.

➔ **TABLICA 2**
Aritmetičke sredine, standardne devijacije i značajnosti razlika između rezultata adolescenata muškoga i ženskoga spola na varijablama školskog uspjeha, aktivnosti u slobodnom vremenu i konzumiranja opojnih sredstava

Skala	Spol	M	SD	t
Izlasci i zabava	M	3.09	0.97	1.75
	Ž	3.03	0.92	
Izvanastavne aktivnosti	M	1.46	0.59	-2.67**
	Ž	1.53	0.68	
Čitanje i kulturne aktivnosti	M	2.54	0.66	-10.11***
	Ž	2.80	0.65	
Sport i rekreacija	M	2.96	1.25	10.84***
	Ž	2.45	1.22	
Opći uspjeh	M	3.49	0.91	-10.47***
	Ž	3.85	0.87	
Uporaba droga	M	1.92	1.86	5.43***
	Ž	1.56	1.42	
Konzumiranje alkohola	M	5.37	1.96	12.59***
	Ž	4.41	1.95	

** $p < .01$; *** $p < .001$

Adolescenti oba spola podjednako su uključeni u društvene aktivnosti s vršnjacima koje uključuju izlaske i zabavu (tablica 2), a na ostalim skalama slobodnoga vremena nađene su statistički značajne razlike u rezultatima djevojaka i mladića. Djevojke su više angažirane u kreativnim i izvanastavnim aktivnostima, a postižu veće rezultate i na subskali čitanja, hobija i kulturnih aktivnosti, dok su mladići više uključeni u sportske i rekreacijske aktivnosti.

Značajne spolne razlike dobivene su i na mjerama ponašanja adolescenata. Mladići značajno češće konzumiraju alkohol, češće su, nego djevojke, probali drogu, a postižu i značajno slabiji školski uspjeh.

Povezanost različitih aspekata roditeljskoga ponašanja i ponašanja adolescenata s ostalim varijablama ispitivanja

Kako bi se bolje moglo objasniti koji čimbenici pridonose boljoj prilagodbi adolescenata ili pak njihovu rizičnom ponašanju, izračunate su korelacije između varijabla školskog uspjeha, učestalosti uporabe alkohola i učestalosti uporabe droge tijekom života sa sociodemografskim varijablama, različitim odgojnim postupcima očeva i majka i stilovima provođenja slo-

U TABLICA 3
Korelacije između sociodemografskih varijabla, roditeljskih odgojnih postupaka, aktivnosti u slobodnom vremenu i varijabla ponašanja adolescenata u uzorku ispitanika muškoga spola

bodnog vremena adolescenata. Budući da se u većini mjera rezultati djevojaka i mladića statistički značajno razlikuju, korelacije su izračunate posebno za uzorak ispitanika muškoga (N=1 258) i za uzorak ispitanika ženskoga spola (N=1 539). Kako uz određena pitanja ispitanici nisu odgovarali ili su neispravno ispunjavali upitnik, ti su slučajevi tretirani u obradi kao podaci koji nedostaju ("missing data"), pa se broj ispitanika na temelju kojega su izračunate korelacije između različitih parova varijabla donekle razlikuje. Rezultati korelacijskih analiza prikazani su u tablicama 3 i 4. Kao što se vidi iz tablica, zbog velikog uzorka ispitanika i mali koeficijenti korelacije statistički su značajni. Međutim, značajni odnosi između pojedinih varijabla, kao i veličina koeficijenata korelacija, podjednaki su u uzorku ispitanika muškoga i ženskoga spola.

Varijable	Slobodne aktivnosti				Ponašanje		
	IZL	IZVN	ČIT	SP	ŠU	AL	DRO
Sociodemografske							
Dob	.20**	.03	.00	-.04	-.14**	.17**	.17**
Cjelovitost obitelji	-.02	-.02	-.03	-.01	.06*	-.02	-.06
Obrazovni status oca	-.04	.06	.15**	.02	.12**	.05	.04
Obrazovni status majke	-.03	.04	.15**	.00	.08**	.06*	.07*
Majčini postupci							
Nadzor	-.15**	.11**	.19**	.14**	.10**	-.21**	-.19**
Podrška	-.04	.05	.17**	.09**	.10**	-.10**	-.13**
Zajedničko odlučivanje	.01	.02	.13**	.06*	.02	-.10**	-.07*
Očevi postupci							
Nadzor	-.10**	.07*	.10**	.14**	.06*	-.19**	-.21**
Podrška	-.06	.03	.10**	.11**	.08**	-.10**	-.21**
Zajedničko odlučivanje	.05	.03	.08**	.07*	.01	-.09**	-.13**
Slobodne aktivnosti							
Izlasci i zabava (IZL)	-	.06	-.02	.07*	-.18**	.40**	.24**
Izvannastavne (IZVN)		-	.37**	.12**	.12**	-.06	-.02
Čitanje i kulturne (ČIT)			-	.23**	.18**	-.06*	-.03
Sport i rekreacija (SP)				-	.07*	-.03	-.08**
Ponašanje							
Školski uspjeh (ŠU)					-	-.08**	-.20**
Uporaba alkohola (AL)						-	.32**
Uporaba droga (DRO)							-

*p<.05; **p<.01

U uzorku adolescenata muškoga spola (tablica 3) i majčini i očevi postupci značajno su povezani sa stilovima provođenja slobodnog vremena adolescenata te s njihovim školskim uspjehom i konzumiranjem opojnih sredstava. Sklop korelacija odražava odnose koji idu u prilog tvrdnji da je veća zastupljenost različitih aspekata roditeljskoga ponašanja koji su karakteristični za tzv. autoritativan stil odgoja povezana s

pozitivnim socijalizacijskim učincima. Bolji nadzor i veća podrška značajno su pozitivno povezani sa školskim uspjehom i negativno s učestalošću konzumiranja alkohola i droge. Još jedan aspekt ovoga stila, uključivanje adolescenata u donošenje odluka koje su važne za njih i obitelji, povezan je s manjom sklonošću uporabe alkohola i droge. Isti sklop korelacija dobiven je i u uzorku ispitanika ženskoga spola (tablica 4), s tom razlikom što je u ovom slučaju zajedničko odlučivanje s ocem, ali ne i s majkom, značajno povezano s rjeđim konzumiranjem alkohola i droge. Roditeljski nadzor jedina je varijabla majčina i očeva ponašanja koja je značajno povezana sa svim stilovima provođenja slobodnoga vremena i sa svim varijablama ponašanja mladih.

Varijable	Slobodne aktivnosti				Ponašanje		
	IZL	IZVN	ČIT	SP	ŠU	AL	DRO
Sociodemografske							
Dob	.24**	-.01	-.04	-.01	-.05	.16**	.16**
Cjelovitost obitelji	-.05	.02	-.02	.02	.11**	-.02	-.02
Obrazovni status oca	.07**	.11**	.12**	.08**	.10**	.09**	.13**
Obrazovni status majke	.10**	.15**	.14**	.16**	.13**	.14**	.12**
Majčini postupci							
Nadzor	-.14**	.09**	.16**	.09**	.08**	-.21**	-.15**
Podrška	.02	.05	.11**	.08**	.06*	-.08**	-.11**
Zajedničko odlučivanje	.05*	.08**	.14**	.09**	.04	-.02	-.03
Očevi postupci							
Nadzor	-.12**	.09**	.14**	.09**	.10**	-.23**	-.16**
Podrška	.01	.01	.09**	.11**	.06*	-.08**	-.11**
Zajedničko odlučivanje	.00	.05	.12**	.11**	.05	-.07*	-.08**
Slobodne aktivnosti							
Izlasci i zabava (IZL)	-	-.02	.02	.08**	-.11**	.40**	.23**
Izvannastavne (IZVN)		-	.33**	.23**	.15**	.00	.04
Čitanje i kulturne (ČIT)			-	.25**	.11**	-.03	.04
Sport i rekreacija (SP)				-	.08**	.02	-.01
Ponašanje adolescenata							
Školski uspjeh (ŠU)					-	-.04	-.12**
Uporaba alkohola (AL)						-	.39**
Uporaba droga (DRO)							-

* $p < .05$; ** $p < .01$

● **TABLICA 4**
Korelacije između sociodemografskih varijabla, roditeljskih odgojnih postupaka, aktivnosti u slobodnom vremenu i varijabla ponašanja adolescenata u uzorku ispitanika ženskoga spola

Ponašanje očeva i majka na sličan je način povezano sa slobodnim aktivnostima sinova (tablica 3) i kćeri (tablica 4). Veći nadzor povezan je s većom uključenosti djece u različite organizirane izvannastavne aktivnosti, sportske aktivnosti i s manje učestalim aktivnostima kojima je primarna svrha zabava i razonoda. Roditeljska podrška i dopuštanje nezavisnosti u odlučivanju povezani su s češćim čitanjem i kulturnim aktivnostima te većim sudjelovanjem u sportskim aktivnostima,

a u uzorku djevojaka zajedničko odlučivanje s majkom također je značajno povezano s većom uključenosti u kreativne i izvannastavne aktivnosti. Sklop korelacija s drugim varijablama te interkorelacije između rezultata na subskalama slobodnoga vremena ukazuju na to da među adolescentima prevladavaju dva stila slobodnoga vremena: nestrukturirane aktivnosti zabave i druženja s vršnjacima te svrhovite, organizirane aktivnosti koje služe osobnom razvoju i zadovoljavanju vlastitih interesa.

Neorganiziran stil provođenja slobodnoga vremena (izlasci i zabave) povezan je s nižim školskim uspjehom i rizičnijim ponašanjem, kao što je konzumiranje alkohola i droge. S druge strane, adolescenti koji se češće bave kreativnim i izvannastavnim aktivnostima, čitanjem, hobbijem i kulturnim aktivnostima te sportskima aktivnostima imaju značajno bolji školski uspjeh. U uzorku mladića dobivena je također značajna, iako niska, korelacija između bavljenja sportom i manjega konzumiranja droge.

Korelacije s dobi pokazuju da, kao što se može očekivati, starije djevojke i mladići češće konzumiraju alkohol i drogu, češće provode slobodno vrijeme u izlascima i zabavljajući se s vršnjacima, a stariji mladići imaju i slabiji školski uspjeh.

Podaci iz literature slični su našim nalazima. Mladići izvještavaju da se bave s više sportskih aktivnosti u tjednu nego djevojke (Pederson i sur., 1998.) te konzumiraju više alkoholnih pića od djevojaka (Barber i sur., 1998.; Sakoman i sur., 1999.). Zloupotreba sredstava ovisnosti povezana je s aktivnostima adolescenata kao što su česti izlasci s prijateljima, odlasci u disco i kafiće, na kućne zabave i sl. (Oetting i Donnermeyer, 1998.). Uzimanje droge također je povezano s manjim sudjelovanjem u sportskim aktivnostima i u radu školskih klubova (Botvin i Tortu, 1994.), a adolescenti koji više vremena provode u čitanju knjiga i koji su uključeni u aktivnosti kao što su pjevanje, crtanje ili pisanje rjeđe postaju teški ovisnici (Miller, 1997.). Istraživanja također pokazuju da je roditeljski nadzor jedan od najvažnijih aspekata odgoja u odvratanju djece od bilo kakvoga problematičnog ponašanja (Lamborn i sur., 1991.). Isto tako, pozitivno dječje iskustvo u odnosu sa svakim roditeljem pospješuje školsko postignuće (DuBois i sur., 1994.).

Viši obrazovni status roditelja u značajnoj je pozitivnoj korelaciji sa školskim uspjehom djece te s njihovim interesom za čitanje i kulturne aktivnosti u uzorku ispitanika muškoga spola. U uzorku ispitanika ženskoga spola naobrazba roditelja uz to je pozitivno povezana i s bavljenjem kreativnim i izvannastavnim aktivnostima. Međutim, djevojke obrazovanih roditelja imaju veći rezultat i u skali zabave i izlazaka, a

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 11 (2002),
BR. 2-3 (58-59),
STR. 239-263

RABOTEG-ŠARIĆ, Z.
I SUR.: STILOVI...

također češće konzumiraju alkohol i drogu. U uzorku ispitanika muškoga spola samo je majčina naobrazba blago pozitivno povezana s učestalosti konzumiranja opojnih sredstava. Taj se podatak može objasniti time što obrazovaniji roditelji vjerojatno imaju permissivnije stavove prema uporabi opojnih sredstava te više toleriraju takva ponašanja. Permissivni roditeljski stavovi i vrijednosti o uporabi alkohola u adolescenata snažan su prediktor uporabe alkohola, čak jači od toga konzumiraju li roditelji alkohol (Hawkins i sur., 1992., prema Bogensneider i sur. 1998.). U istraživanju Sakomana i suradnika (1999.), provedenom na nacionalnom reprezentativnom uzorku učenika prvih razreda srednje škole, viša naobrazba oca i majke bila je značajno povezana s pozitivnijim stavovima djevojaka i mladića prema uporabi alkohola te s njihovim češćim konzumiranjem alkohola. Varijabla obiteljske strukture, tj. cjelovitost obitelji nije povezana s rizičnim ponašanjem ili stilovima slobodnoga vremena adolescenata, ali je u značajnoj pozitivnoj korelaciji s njihovim školskim uspjehom.

Regresijske analize

Budući da su interkorelacije prediktorskih varijabla značajne, a veći broj njih pokazuje značajnu povezanost sa svakim od kriterija varijabla, kako bismo odredili na temelju čega se najbolje mogu predvidjeti pozitivni i negativni aspekti ponašanja adolescenata, rezultati su obrađeni multiplim regresijskim analizama. Posebno je izračunano za uzorak ispitanika muškoga i ženskoga spola u kolikoj se mjeri rezultati na varijablama školskoga uspjeha, konzumiranja alkohola i konzumiranja droge mogu objasniti na temelju sociodemografskih varijabla, različitih odgojnih postupaka majka i očeva i stilova provođenja slobodnoga vremena. U svakoj analizi sociodemografske varijable unesene su na prvom koraku analize kao kovarijati, a na sljedećim koracima u jednadžbu multiple regresije uneseni su skupovi ostalih prediktorskih varijabla. Testirana su dva modela hijerarhijskih regresijskih analiza, usporedba kojih nam omogućuje zaključivanje o eventualnim medijacijskim efektima određenoga skupa varijabla. U prvom modelu na drugom koraku hijerarhijske regresijske analize unesene su varijable majčinih i očevih roditeljskih postupaka, a na trećem koraku varijable aktivnosti tijekom slobodnoga vremena. U drugom modelu analize ove skupine varijabla unesene su izmijenjenim redoslijedom.

Multiple regresijske analize rezultata ispitanika muškoga spola

U tablici 5 prikazani su sumarni rezultati multiplih regresijskih analiza za rezultate uzorka ispitanika muškoga spola, a u tablici 6 navedeni su rezultati istih analiza za uzorak djevojaka.

Varijable	Školski uspjeh		Uporaba alkohola		Uporaba droge	
	β	ΔR^2	β	ΔR^2	β	ΔR^2
Model 1						
Korak 1		.04***		.03***		.03***
Dob	-.14***		.17***		.16***	
Cjelovitost obitelji	.06*		-.01		-.05 ^a	
Obrazovni status oca	.12***		.02		-.01	
Obrazovni status majke	-.01		.06		.08*	
	F _(4,1253) =12.11***		F _(4,1253) =10.98***		F _(4,1253) =10.93***	
Korak 2		.01**		.04***		.06***
Majčin nadzor	.13**		-.16***		-.15***	
Majčina podrška	.03		.03		.06	
Odlučivanje s majkom	-.03		-.04		.02	
Očev nadzor	-.08		-.05		-.03	
Očeva podrška	.06		-.03		-.17**	
Odlučivanje s ocem	-.03		.02		.00	
	F _(6,1247) =3.18**		F _(6,1247) =9.91***		F _(6,1247) =12.59***	
Korak 3		.04***		.12***		.03***
Izlasci i zabave	-.14***		.35***		.19***	
Izvanastavne aktivnosti	.08**		-.06*		-.01	
Čitanje i kulturne aktivnosti	.11***		-.02		.00	
Sport i rekreacija	.04		-.01		-.05 ^a	
	F _(4,1243) =14.52***		F _(4,1243) =45.08***		F _(4,1243) =12.22***	
Sve varijable:		R ² =.09***		R ² =.19***		R ² =.12***
	F _(14,1243) =9.21***		F _(14,1243) =21.46***		F _(14,1243) =12.50***	
Model 2						
Korak 2		.05***		.14***		.05***
Izlasci i zabave	-.15***		.37***		.21***	
Izvanastavne aktivnosti	.08**		-.07*		-.02	
Čitanje i kulturne aktivnosti	.12***		-.04		-.02	
Sport i rekreacija	.04		-.03		-.08**	
	F _(4,1249) =17.63***		F _(4,1249) =51.22***		F _(4,1249) =16.88***	
Korak 3		.00		.02***		.04***
Majčin nadzor	.07		-.08 ^a		-.11*	
Majčina podrška	.04		-.01		.03	
Odlučivanje s majkom	-.03		-.03		.03	
Očev nadzor	-.06		-.07 ^a		-.03	
Očeva podrška	.03		.02		-.14**	
Odlučivanje s ocem	-.01		-.03		-.03	
	F _(6,1243) =1.23		F _(6,1243) =6.35***		F _(6,1243) =9.49***	

^ap<.10, *p<.05, **p<.01, ***p<.001

● TABLICA 5
 Sumarni rezultati
 multiplih regresijskih
 analiza za predviđanje
 školskoga uspjeha,
 konzumiranja alkohola
 i konzumiranja
 droge u uzorku adolescenata
 muškoga spola (statistički
 značajne varijable
 u regresiji, standardizirani β koeficijenti)

U uzorku mladića (tablica 5, model 1) roditeljski odgojni postupci pridonose značajno objašnjenju varijanci u svim ispitivanim varijablama ponašanja adolescenata, kada se kontrolira povezanost tih varijabla sa sociodemografskim obilježjima ispitanika. Jedini aspekt roditeljskoga ponašanja koji je dosljedno povezan sa svim kriterijskim varijablama je majčin nadzor. Uz to, uporaba droge može se predvidjeti i na temelju slabije podrške oca. Aktivnosti u slobodnom vremenu objasnjavaju značajnu proporciju varijance u svim kriterijskim varijablama kad se kontrolira njihova povezanost sa sociodemografskim varijablama i roditeljskim odgojnim postupcima.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 11 (2002),
BR. 2-3 (58-59),
STR. 239-263

RABOTEG-ŠARIĆ, Z.
I SUR.: STILOVI...

Veća uključenost u aktivnosti poput odlazaka u disco, na zabave, izlaske s djevojkom/mladićem, sjedenje u kafićima, dosljedno je povezana s češćom uporabom opojnih sredstava i nižim školskim uspjehom. Takav sklop ponašanja ukazuje na veće oslanjanje na skupine vršnjaka i možda određenu otuđenost od roditelja, tj. probleme u komunikaciji s roditeljima. Na to ukazuje i činjenica da je ovaj stil provođenja slobodnog vremena, u većoj mjeri nego ostali, povezan sa slabijim roditeljskim znanjem o tome što se događa u životu njihove djece, tj. sa slabijim nadzorom. Druge, organizirane i strukturirane aktivnosti u slobodnom vremenu koje služe razvoju sposobnosti i interesa te kreativnom izražavanju, povezane su s boljim školskim uspjehom, što vjerojatno odražava i određen vrijednosni sklop, tj. pridavanje veće važnosti naobrazbi i dugoročnijim životnim ciljevima nego prevladavajući interes za zabavu i dokolicu.

Jedna od hipoteza ovoga istraživanja bila je da je veza između odnosa roditelj-dijete s jedne strane i ponašanja adolescenata (školskog postignuća, uporabe opojnih sredstava) s druge strane posredovana različitim stilovima provođenja slobodnog vremena u kojemu izraženija uključenost u aktivnosti s vršnjacima može djelovati kao rizični čimbenik, a strukturirano provođenje slobodnog vremena kao zaštitni čimbenik. Kako bismo provjerili ovu pretpostavku, proveli smo multiple regresijske analize u kojima su nakon kovarijata, na drugom koraku analize, u jednadžbu multiple regresije unesene varijable slobodnog vremena, a nakon njih, na trećem koraku analize, varijable odgojnih postupaka majka i očeva. Drugim riječima, testira se povezanost između roditeljskoga ponašanja i školskoga uspjeha i uporabe opojnih sredstava u adolescenata kao kriterijskih varijabla, uz statističku kontrolu varijacija u stilovima provođenja slobodnog vremena (tablica 5, model 2). Povezanost između majčina nadzora i kriterija školskoga uspjeha i konzumiranja alkohola više nije značajna kada se kontrolira povezanost tih varijabla sa stilovima provođenja slobodnog vremena, što potvrđuje pretpostavku o medijacijskom utjecaju aktivnosti tijekom slobodnog vremena. Vjerojatnije je, dakle, da je sklop odnosa između tih varijabla takav da slabiji majčin nadzor pridonosi većoj uključenosti sinova u aktivnosti vršnjaka kojima je primarna svrha zabava i izlasci, a to su uvjeti koji pogoduju razvoju takvog ponašanja koje se očituje u slabijem školskom postignuću i učestalijem konzumiranju alkohola. Bolji majčin nadzor također usmjerava sinove prema uključenosti u svrhovite, edukativne i organizirane aktivnosti koje pridonose boljem uspjehu u školi. U ovim analizama pokazuje se također da majčin nadzor i očeva podrška i dalje imaju nezavisan značajan učinak na uporabu droge kada se uvedu u jednadžbu multiple regresije na posljednjem koraku analize. Iako su u ovom slučaju veličine

● TABLICA 6
 Sumarni rezultati multiplih regresijskih analiza za predviđanje školskoga uspjeha, konzumiranja alkohola i konzumiranja droge u uzorku adolescenata ženskoga spola (statistički značajne varijable u regresiji, standardizirani β koeficijenti)

beta koeficijenata manje, što ukazuje na to da se jedan dio varijance u kriterijskoj varijabli može objasniti medijacijskim utjecajem slobodnih aktivnosti, slabiji majčin nadzor i manja očeva podrška i dalje imaju nezavisne značajne učinke na uzimanje droge. U tom slučaju riječ je o težem obliku rizičnoga ponašanja nego što je konzumiranje alkohola i može se pretpostaviti da je ono više povezano s obiteljskim funkcioniranjem, a manje s uobičajenim socijalnim navikama vršnjaka.

Multiple regresijske analize rezultata ispitanika ženskoga spola

Varijable	Školski uspjeh		Uporaba alkohola		Uporaba droge	
	β	ΔR^2	β	ΔR^2	β	ΔR^2
Model 1						
Korak 1		.03***		.04***		.04***
Dob	-.05 ^a		.15***		.16***	
Cjelovitost obitelji	.11***		-.01		-.01	
Obrazovni status oca	.05		.03		.09**	
Obrazovni status majke	.10**		.11***		.06*	
	F _(4,1534) =12.14***		F _(4,1534) =15.95***		F _(4,1534) =17.45***	
Korak 2						
Majčin nadzor	.02	.01*	-.15***	.06***	-.10**	.04***
Majčina podrška	.05		-.06		-.10**	
Odlučivanje s majkom	-.01		.10**		.10**	
Očev nadzor	.08*		-.18***		-.08*	
Očeva podrška	-.04		.09*		.02	
Odlučivanje s ocem	.01		-.05		-.06	
	F _(6,1528) =2.29*		F _(6,1528) =19.13***		F _(6,1528) =9.79***	
Korak 3						
Izlasci i zabave	-.11***	.02***	.33***	.10***	.17***	.03***
Izvannastavne aktivnosti	.09**		.02		.03	
Čitanje i kulturne aktivnosti	.05 ^a		-.02		.05 ^a	
Sport i rekreacija	.02		-.01		-.04 ^a	
	F _(4,1524) =10.17***		F _(4,1524) =46.17***		F _(4,1524) =13.06***	
Sve varijable						
	R ² =.06***		R ² =.20***		R ² =.11***	
	F _(14,1524) =7.48***		F _(14,1524) =27.81***		F _(14,1524) =13.38***	
Model 2						
Korak 2		.03***		.12***		.04***
Izlasci i zabave	-.11***		.36***		.19***	
Izvannastavne aktivnosti	.10***		.01		.03	
Čitanje i kulturne aktivnosti	.06*		-.05 ^a		.05 ^a	
Sport i rekreacija	.03		-.02		-.04	
	F _(4,1530) =12.12***		F _(4,1530) =56.44***		F _(4,1530) =15.24***	
Korak 3						
Majčin nadzor	.00	.00	-.09**	.04***	-.07*	.03***
Majčina podrška	.05		-.07 ^a		-.10**	
Odlučivanje s majkom	-.01		.07 ^a		.08*	
Očev nadzor	.06		-.16***		-.08*	
Očeva podrška	-.03		.06		.01	
Odlučivanje s ocem	.00		-.03		-.05	
	F _(6,1524) =1.05		F _(6,1524) =12.79***		F _(6,1524) =8.35***	

^ap<.10, *p<.05, **p<.01, ***p<.001

Multiple regresijske analize dale su u osnovi iste rezultate i za uzorak adolescentica, iako su u ovom slučaju odnosi između skupina varijabla nešto složeniji. Nakon što se parcijalizira varijanica u zavisnoj varijabli koja je povezana sa sociodemografskim varijablama, roditeljsko ponašanje više ne predviđa značajno školski uspjeh djevojaka (tablica 6, model 1). Na ovom koraku analize dolazi do manjeg povećanja objasnjene varijance kriterija školskoga uspjeha koje je granično značajno i može se pripisati očevu nadzoru. Za razliku od sklopa rezultata u uzorku mladića, više je varijabla roditeljskog ponašanja značajno povezano s kriterijima konzumiranja alkohola i droge, a u nekim slučajevima roditeljski odgojni postupci povezani su s uporabom opojnih sredstava na neočekivan način. Kad je riječ o očevu i majčinu nadzoru, obje varijable su, kao što je i za očekivati, značajno negativno povezane s konzumiranjem alkohola i droge. Međutim, tendencija majka da uključuju kćeri u zajedničko odlučivanje i s time povezano poticanje nezavisnosti povezana je s većom uporabom opojnih sredstava. Slične efekte na konzumiranje alkohola u djevojaka ima očeva podrška. Te varijable možda su povezane s manje tradicionalnim stavovima roditelja prema ženskoj djeci i njihovom većom tolerancijom prema ponašanju kćeri kada ono odstupa od uobičajenih norma ponašanja što, osobito ako su takvi roditeljski postupci popraćeni manjim nadzorom, može neizravno služiti kao znak da je takvo ponašanje dopušteno. S druge strane, niža podrška majke povezana je s češćom uporabom droga. Ovaj nalaz sličan je povezanosti varijable očeve podrške i uporabe droge među adolescentima muškoga spola. Nedostatak intimnosti u odnosima s roditeljem istoga spola, koji služi kao model ponašanja djeci, može ukazivati na probleme u komunikaciji i na emocionalne probleme koji pogoduju upuštanju adolescenata u teže oblike rizičnoga ponašanja. I u uzorku djevojaka pokazalo se da prevladavajući dokoličarski stil provođenja slobodnoga vremena, koji se očituje u izlascima i rasonodi, predviđa značajnu proporciju varijance kriterija uporabe opojnih sredstava kada se kontroliraju učinci svih ostalih varijabla. Takav stil slobodnoga vremena predviđa i slabiji školski uspjeh, dok je uključenost u kreativne i organizirane izvannastavne aktivnosti prediktivna za bolji školski uspjeh.

Provjera eventualnih medijacijskih učinaka slobodnoga vremena na ponašanje adolescentica (tablica 6, model 2) pokazala je da granično značajan odnos između očeva nadzora i školskoga uspjeha koji je prije postojao više nije značajan kada su varijable roditeljskih odgojnih postupaka unesene u regresijsku analizu nakon varijabla slobodnog vremena. Kad se kontroliraju efekti slobodnih aktivnosti, jedino veći roditeljski nadzor, osobito očev nadzor, ima nezavisan utjecaj na

konzumiranje alkohola. Te analize također ukazuju na to da određeni roditeljski odgojni postupci, kao što su očeva podrška i majčino dopuštanje nezavisnosti u odlučivanju utječu na to u kolikoj će mjeri njihove kćeri konzumirati alkohol neizravno, tako što takvi postupci pridonose većoj uključenosti djevojaka u neorganizirane društvene aktivnosti kojima su primarna svrha zabava i izlasci. Isto tako, od četiri aspekta roditeljskoga ponašanja koji značajno predviđaju uporabu droga, samo je niža majčina podrška značajan prediktor češće uporabe droge kad se varijable roditeljskoga ponašanja unesu u jednadžbu regresije nakon različitih stilova slobodnoga vremena.

Iz tih analiza (tablica 5 i 6) također je očito da slobodne aktivnosti predviđaju značajan dio proporcije varijance u zavisnim varijablama kad se unesu na posljednjem koraku stupnjevitih regresijskih analiza (model 1). Čini se, dakle, da životni stil adolescenata ima nezavisne učinke na njihovo školsko postignuće i na sklonost uporabi opojnih sredstava. U ovom slučaju, veza između aktivnosti u slobodnom vremenu i kriterijskih varijabla ne može se pripisati različitim odgojnim postupcima roditelja, već je vjerojatno više određena utjecajima različitih vršnjačkih skupina i njihovih norma ponašanja. Na to ukazuje podatak da rezultate adolescenata na kriterijskim varijablama u najvećoj mjeri određuju one aktivnosti koje se prakticiraju zajedno s vršnjacima. Važno je naglasiti da je riječ o korelacijskom istraživanju i da ne znači nužno da će adolescenti koji puno vremena provode u izlascima i zabavi slabije učiti i konzumirati opojna sredstva. To su aktivnosti koje su ipak najučestalije među mladima i koje im omogućuju opuštanje i druženje s vršnjacima. Međutim, rizik za nepovoljan psihosocijalni razvoj je veći ako je to prevladavajući stil življenja i ako se prakticira unutar vršnjačkih skupina čije su norme ponašanja u sukobu s onima koje roditelji nastoje prenijeti djeci tijekom procesa socijalizacije.

Ukratko, multiple regresijske analize općenito su pokazale slične rezultate za ispitanike oba spola. Niža razina bliskosti i podrške u odnosima s roditeljima te slabiji roditeljski nadzor potiču adolescente da provode više vremena izvan kuće. Čini se da stil slobodnih aktivnosti "izlasci i zabava" neizravno mjeri usmjerenost adolescenata na vršnjake, uz istodobno udaljavanje od roditelja. Od svih mjerenih aspekata roditeljskoga ponašanja, roditeljski nadzor izgleda najsnažniji zaštitni čimbenik u razvoju rizičnoga ponašanja. Međutim, adolescentima različitoga spola nije podjednako važan očevo i majčino nadzor. U uzorku mladića jedino je majčino nadzor prediktivan za njihovo ponašanje. U uzorku djevojaka i majčino i očevo nadzor značajno su povezani s njihovim konzumiranjem

opojnih sredstava, ali samo je oče nadzor donekle (granično značajno) povezan s njihovim školskim uspjehom. Zanimljivo je da majke više nadziru žensku djecu, a očevi mušku (tablica 1), što ukazuje na to da je djeci važno da s njima bolju komunikaciju ima onaj roditelj koji je "zakazao" u tom aspektu roditeljskog ponašanja. Izgleda da je za suzbijanje težih oblika neprihvatljivoga ponašanja, kao što je uporaba droga, osobito važna bliskost u odnosima s roditeljem istoga spola. Slabiji nadzor oba roditelja i niža podrška roditelja, osobito roditelja istoga spola, djeluju kao čimbenici koji odvlače adolescente od obitelji i zbog toga se oni više okreću društvu vršnjaka. U tom slučaju adolescenti mogu biti osobito ranjivi na negativne utjecaje i pritiske da se ponašaju na način koji je u skladu s normama nečije vršnjačke skupine. S druge strane, adolescenti u kojih prevladava drukčiji stil života, tj. koji su više uključeni u strukturirane aktivnosti i više usmjereni na stjecanje naobrazbe vjerojatno biraju vršnjake sličnih osobina i sustava vrednota što ih, uz odgovarajuću roditeljsku podršku i nadzor, čini otpornijima na negativne utjecaje vršnjačkih skupina.

Socijalizacijske teorije ističu važnost roditeljskih odgojnih postupaka za odnose djece s vršnjacima. Međutim, još uvijek se malo zna o tome koje strategije roditelji rabe da bi poticali pozitivne utjecaje vršnjačkih skupina i spriječili negativne. Roditelji ponajprije imaju utjecaja u odabiru aktivnosti za djecu i u usmjeravanju njihovih interesa i slobodnog vremena. Roditelji koji su više angažirani u odgoju svoje djece i imaju veći nadzor nad njihovim aktivnostima više će poticati svoju djecu u smjeru usvajanja željenih oblika ponašanja. Utjecaj roditeljskoga ponašanja na uporabu opojnih sredstava u adolescenata može biti i indirektan, tako što slabiji roditeljski nadzor povećava vjerojatnost da će se adolescenti družiti s vršnjacima koji konzumiraju opojna sredstva (Patterson i sur., 1989., prema Bogenschneider i sur., 1998.). U istraživanju Bogenschneidera i suradnika (1998.) izravno je mjerena usmjerenost adolescenata na vršnjake i pokazalo se da roditeljska podrška djeluje na uporabu droga neizravno, tako što njezin nedostatak usmjerava adolescente od roditelja prema vršnjacima. S druge strane, roditeljski nadzor imao je izravno djelovanje na manju uporabu alkohola. Odnosi u obitelji prenose se i na odnose s vršnjacima i imaju slične učinke na ponašanje adolescenata. U istraživanju Deković i Raboteg-Šarić (1997.) najjači prediktor uključenosti u aktivnosti s vršnjacima bila je niska razina roditeljskoga nadzora. Za razliku od toga, roditeljsko prihvaćanje djeteta najbolje je predviđalo pozitivan i kvalitetan odnos s vršnjacima. Veća razina prikrivenog i stvarnog neprijateljstva i niža razina uzajamnosti u odnosima s bliskim prijateljem povezane su s uporabom alkohola, delinkvent-

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 11 (2002),
BR. 2-3 (58-59),
STR. 239-263

RABOTEG-ŠARIĆ, Z.
I SUR.: STILOVI...

nim aktivnostima i depresivnim simptomima adolescenata (Windle, 1994.). Može se, dakle, očekivati da će roditelji imati utjecaja na odnose djece s vršnjacima nadzorom dječjih aktivnosti, ali i time što im pokazuju više razumijevanja i imaju bliskije odnose s njima. Roditeljsko prihvaćanje, koje se često rabi kao indikator bliskosti u odnosima roditelj-dijete, važan je korelat dječje društvene kompetentnosti i izbora prijatelja (Lamborn i sur., 1991.). Iako je adolescencija razdoblje osamostaljiivanja, ne znači da se gubi emocionalna veza između roditelja i djece. Ako se odnosi između djece i roditelja mijenjaju s odnosa jednosmjernoga autoriteta na odnose međusobne zavisnosti, suradnje i dogovaranja, adolescenti će i dalje tražiti savjete roditelja, a roditelji će na taj način i dalje imati utjecaj na razvoj djece i na njihove odnose s vršnjacima (Youniss i Smollar, 1985.). Ako pak roditelji s vremenom ne dopuštaju djeci sve više mogućnosti da samostalno odlučuju i ako ne popuste u kontroli i ograničavanju adolescenata, djeca će biti krajnje usmjerena prema skupinama vršnjaka, nauštrb dobrih odnosa s roditeljima. Za zdrav psihološki razvoj adolescenata važna je optimalna uključenost u odnose i s roditeljima i s vršnjacima. Istraživanje Browna i suradnika (1993.) pokazuje da su adolescenti imali najbolje rezultate u brojnim mjerama psihosocijalne prilagodbe kad su imali podršku i od prijatelja i od roditelja, a najlošije kad je podrška oba izvora socijalizacije izostala.

Ukratko, rezultati ovoga istraživanja u skladu su s ostalim istraživanjima odnosa između adolescenata i roditelja koja ukazuju na to da adolescencija nije razdoblje u kojem bi roditelji trebali biti manje angažirani u odgoju. Naprotiv, to je razdoblje u kojem je i dalje važno da roditelji i djeca imaju bliske, ali i ravnopravnije odnose. Budući da se svaka obitelj u toku razvoja djeteta susreće s nizom rizičnih čimbenika i razvija svoj model prilagodbe na nove situacije, podrška svakoj fazi razvoja i rano otkrivanje problema mnogo su efikasniji za dijete, obitelj i društvo od kasnijih pokušaja djelovanja, kad stvari krenu nagore i pojave se problemi (Cohen i Caffo, 1998.). Našim istraživanjem ukazali smo na važnost roditeljskih odgojnih postupaka, posebno roditeljskoga nadzora i podrške u razdoblju adolescencije za uspješnu psihosocijalnu prilagodbu mladih.

LITERATURA

Barber, J. G., Bolitho, F i Bertrand, L. D. (1998.), Age and gender differences in the prediction of adolescent drinking. *Social Work Research*, 22 (3), 164-170.

Barber, B. K., Olsen, J. E. i Shagle, S. C. (1994.), Associations between parental psychological and behavioral control and youth internalized and externalized behaviors. *Child Development*, 65, 1120-1136.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 11 (2002),
BR. 2-3 (58-59),
STR. 239-263

RABOTEG-ŠARIĆ, Z.
I SUR.: STILOVI...

Baumrind, D. (1971.), Current patterns of parental authority. *Developmental Psychology Monograph*, 4, 1-103.

Bogensneider, K., Wu, M., Raffaelli, M. i Tsay, J. C. (1998.), Parent influences on adolescent peer orientation and substance use: The interface of parenting practices and values. *Child Development*, 69, 1672-1688.

Botvin, G. J. i Tortu, S. (1994.), Preventing adolescent substance abuse through life skills training. U: R. H. Price, E. L. Cowen, R. P. Lorion & J. Ramos-McKay (ur.), *14 ounces of prevention* (pp. 98-111). Washington: American Psychological Association.

Brown, B. B., Mounts, N., Lamborn, S. D. i Steinberg, L. (1993.), Parenting practices and peer group affiliation in adolescence. *Child Development*, 64, 467-482.

Buysse, W. H. (1997.), Behaviour problems and relationships with family and peers during adolescence. *Journal of Adolescence*, 20, 645-659.

Clark, D. B., Lesnick, L. i Hegedus, A. M. (1997.), Traumas and other adverse life events in adolescents with alcohol abuse and dependence. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 36(12), 1744-1750.

Cohen, D. J. i Caffo, E. (1998.), Developmental psychopathology and child mental health services: Risk and protective factors in children, families, and society. U: J. G. Young & P. Ferrari (ur.), *Designing mental health services and systems for children and adolescents: A shrewd investment* (pp. 3-13). Philadelphia: Brunner/Mazel.

Deković, M. i Raboteg-Šarić, Z. (1997.), Roditeljski odgojni postupci i odnosi adolescenata s vršnjacima. *Društvena istraživanja*, 30-31 (4-5), 427-445.

Denton, R. E. i Kampfe, C. M. (1994.), The relationship between family variables and adolescent substance abuse: A literature review. *Adolescence*, 29 (114), 475-495.

DuBois, D. L., Eitel, S. K. i Felner, R. D. (1994.), Effects of family environment and parent-child relationships on school adjustment during the transition to early adolescence. *Journal of Marriage and Family*, 56, 405-414.

Fletcher, A. C., Darling, N. E., Steinberg, L. i Dornbusch, S. M. (1995.), The company they keep: Relation of adolescents' adjustment and behaviour to their friends' perceptions of authoritative parenting in the social network. *Developmental Psychology*, 31(2), 300-310.

Jurich, A. P., Polson, C. J., Jurich, J. A. i Bates, R. A. (1985.), Family factors in the lives of drug users and abusers. *Adolescence*, 20, 143-159.

Kandel, D. B. i Davies, M. (1982.), Epidemiology of depressive moods in adolescence: An empirical study. *Archives of General Psychiatry*, 39, 1205-1212.

Lalić, D. i Nazor, M. (1997.), *Narkomani: smrtpisi*. Zagreb: Alinea.

Lamborn, S. D., Mounts, N. S., Steinberg, L. i Dornbusch, S. M. (1991.), Patterns of competence and adjustment among adolescents from authoritative, authoritarian, indulgent and neglectful families. *Child Development*, 62, 1049-1065.

Maccoby, E. E. i Martin, J. A. (1983.), Socialization in the context of the family: Parent-child interaction. U: P. H. Mussen (ur.), *Handbook of*

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 11 (2002),
BR. 2-3 (58-59),
STR. 239-263

RABOTEG-ŠARIĆ, Z.
I SUR.: STILOVI...

child psychology: Socialization, personality, and social development (pp. 1-101). New York: Wiley.

Miller, P. (1997.), Family structure, personality, drinking, smoking and illicit drug use: A study of UK teenagers. *Drug and Alcohol Dependence*, 45, 121-129.

Oetting, E. R. i Donnermeyer, J. F. (1998.), Primary socialization theory: The etiology of drug use and deviance. *Substance Use and Misuse*, 33(4), 995-1026.

Palmer, R. B. i Liddle, H. A. (1996.), Adolescent drug abuse: Contemporary perspectives on etiology and treatment. U: G. M. Blau & T. P. Gullotta, (ur.), *Adolescent dysfunctional behavior: Causes, interventions and prevention* (pp. 114-139). Thousand Oaks: Sage Publications.

Pederson, L. L., Koval, J. J., Mcgrady, G. A. i Tyas, S. L. (1998.), The degree and type of relationship between psychosocial variables and smoking status for students in grade 8: Is there a dose-response relationship? *Preventive Medicine*, 27, 337-347.

Raboteg-Šarić, Z. i Brajša-Žganec, A. (2000.), Roditeljski odgojni postupci i problematično ponašanje djece u ranoj adolescenciji. U: J. Bašić i J. Janković (ur.), *Rizični i zaštitni čimbenici u razvoju poremećaja u ponašanju djece i mladeži* (str. 155-171). Zagreb: Povjerenstvo Vlade Republike Hrvatske za prevenciju poremećaja u ponašanju djece i mladeži i zaštitu djece s poremećajima u ponašanju.

Raboteg-Šarić, Z., Rijavec, M. i Brajša-Žganec, A. (2001.), The relation of parental practices and self-conceptions to young adolescent problem behaviors and substance use. *Nordic Journal of Psychiatry*, 55(3), 203-211.

Rees, C. D. i Wilborn, B. L. (1983.), Correlates of drug abuse in adolescents: A comparison of families of drug abusers with families of non-drug users. *Journal of Youth and Adolescence*, 12, 55-63.

Sakoman, S. (1999.), Zlouporaba droga u Republici Hrvatskoj. U: R. Power i J. Mimica (ur.), *Zlouporaba droga u Republici Hrvatskoj* (str. 11-25). Zagreb: Program Ujedinjenih naroda za kontrolu droga i Komisija za suzbijanje zlouporabe droga Vlade Republike Hrvatske.

Sakoman, S., Kuzman, M. i Raboteg-Šarić, Z. (1999.), Čimbenici rizika i obilježja pijenja alkohola među srednjoškolcima. *Društvena istraživanja*, 2-3 (40-41), 373-396.

Sampson, T. i Groves, W. (1989.), Community structure and crime: testing social-disorganization theory. *American Journal of Sociology*, 94, 774-802.

Simmons, R. L., Lorenz, F. O., Conger, R. D. i Wu, C. (1992.), Support from spouse as mediator and moderator of the disruptive influence of economic strain on parenting. *Child Development*, 63, 1282-1301.

Steinberg, L. (1996.), *Adolescence*. New York: McGraw Hill.

Steinberg, L., Lamborn, S. D., Darling, N., Mounts, N. S. i Dornbusch, S. M. (1994.), Over-time changes in adjustment and competence among adolescents from authoritative, authoritarian, indulgent and neglectful families. *Child Development*, 65, 754-770.

Stice, E. i Barrera, M. (1995.), A longitudinal examination of the reciprocal relations between perceived parenting and adolescents' sub-

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 11 (2002),
BR. 2-3 (58-59),
STR. 239-263

RABOTEG-ŠARIĆ, Z.
I SUR.: STILOVI...

stance use and externalizing behaviors. *Developmental Psychology*, 2, 322-334.

Torre, R. (2001.), *Droge – dugo putovanje kroz noć*. Zagreb: Promotor zdravlja.

Tyler, J. i Lichtenstein, C. (1997.), Risk, protective AOD knowledge, attitude, and AOD behavior factors associated with characteristics of high-risk youth. *Evaluation and Program Planning*, 20(1), 27-45.

Weinberg, N. Z., Rahdert, E., Colliver, J. D. i Glantz, M. D. (1998.), Adolescent substance abuse: A review of the past 10 years. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 37(3), 252-261.

Whitbeck, L. B., Hoyt, D. R. i Ackley, K. A. (1997.), Families of homeless and runaway adolescents: A comparison of parent/caretaker and adolescent perspectives on parenting, family violence, and adolescent conduct. *Child Abuse & Neglect*, 21(6), 517-529.

Windle, M. (1994.), A study of friendship characteristics and problem behaviour among middle adolescents. *Child Development*, 65, 1764-1777.

Youniss, J. i Smollar, J. (1985.), *Adolescent relations with mothers, fathers, and friends*. Chicago: University of Chicago Press.

Parental Child-Rearing Styles, Leisure-Time Activities and Youth Risk Behaviour

Zora RABOTEG-ŠARIĆ
Institute of Social Sciences Ivo Pilar, Zagreb

Slavko SAKOMAN
University Hospital "Sestre milosrdnice", Zagreb

Andreja BRAJŠA-ŽGANEC
Institute of Social Sciences Ivo Pilar, Zagreb

The aim of the present research was to examine whether parental child-rearing practices are related to different styles of children's leisure-time activities and to find out which aspects of parental behaviour and after school activities are related to children's school achievement and substance use. The research was carried out on a representative sample of 2 823 Croatian high school students. The participants completed scales that measured parental support, monitoring and joint decision-making. Adolescent's school achievement, leisure-time activities and self-reported alcohol and drug use were also measured. Multiple regression analyses were conducted with school achievement, alcohol and drug use as criterion variables and sociodemographic variables as covariates followed by parenting practices and leisure-time activities as groups of predictor variables. Parental monitoring was the only variable among various parenting practices that significantly predicted positive and negative aspects of adolescent behaviour. Lower monitoring

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 11 (2002),
BR. 2-3 (58-59),
STR. 239-263

RABOTEG-ŠARIĆ, Z.
I SUR.: STILOVI...

was related to lower school achievement and more frequent substance use. Besides lower parental monitoring, inadequate support from the same sex parent was a significant predictor of drug use among adolescents. An unorganised pattern of after school activities named "going out and having fun" was the most significant predictor of a lower school achievement and more frequent substance use, while adolescents' involvement in creative and extracurricular activities and higher interest in reading and cultural activities was related to a higher school achievement. Additional analyses revealed that parents influence adolescents' psychosocial adjustment indirectly, by directing their children into various after school activities. The results are discussed in accordance with theoretical models that point out to the joint influence of parents and peers in adolescent psychosocial development.

Erziehungsstile, Freizeitgestaltung und Risikoverhalten bei Jugendlichen

Zora RABOTEG-ŠARIĆ
Ivo-Pilar-Institut für Gesellschaftswissenschaften, Zagreb

Slavko SAKOMAN
Klinikum "Sestre milosrdnice", Zagreb

Andreja BRAJŠA-ŽGANEC
Ivo-Pilar-Institut für Gesellschaftswissenschaften, Zagreb

Das Ziel der vorliegenden Untersuchung war herauszufinden, inwiefern elterliche Erziehungsmethoden mit der Art der Freizeitgestaltung ihrer Kinder verbunden sind, ferner welche Aspekte elterlichen Verhaltens und welche Freizeitaktivitäten Jugendlicher mit der schulischen Leistung und dem Alkohol- und Drogenmissbrauch in Bezug stehen. Die Untersuchung wurde in einer repräsentativen Gruppe von 2823 Mittelschülern aus ganz Kroatien durchgeführt. Ermittelt wurden die elterliche Unterstützung, die Beteiligung der Eltern an der Erziehung ihrer Kinder, Kontrollmaßnahmen der Eltern und gemeinsames Fällen von Entscheidungen innerhalb der Familie; es wurde ferner ein Fragebogen eingesetzt, der die Art der Freizeitaktivitäten und die Häufigkeit des Rauschmittelkonsums unter Jugendlichen ermitteln sollte. Bei der Ergebnisauswertung wurden multiple Regressionsanalysen angewandt, und zwar bezüglich der Kriterien Schulleistung sowie Alkohol- und Drogenkonsum, einschließlich der soziodemografischen Variablen als Kovariationen; ebenfalls in Betracht gezogen wurden verschiedene elterliche Erziehungsmethoden sowie Arten der Freizeitgestaltung als Prädiktorvariablen. Elterliche Kontrollmaßnahmen erwiesen sich als bedeutender Prädiktor sämtlicher Kriterien, die das Adoleszenzverhalten bestimmen. Ein geringeres Ausmaß elterlicher Kontrollmaßnahmen wird

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 11 (2002),
BR. 2-3 (58-59),
STR. 239-263

RABOTEG-ŠARIĆ, Z.
I SUR.: STILOVI...

mit geringerem Erfolg in der Schule und mit häufigerem Rauschmittelkonsum in Verbindung gebracht. Mäßige Unterstützung vonseiten des gleichgeschlechtigen Elternteils ist, bei verringerter Kontrolle durch beide Eltern, ein bedeutender Prädiktor des Drogenmissbrauchs unter Adoleszenten. Nicht organisierte Formen der Freizeitgestaltung, im Fragebogen beschrieben als "Ausgehen und Unterhaltung", sind der wichtigste Prädiktor für geringere schulische Leistungen und wiederholten Rauschmittelkonsum; hingegen die Beteiligung an kreativen und außerschulischen Aktivitäten sowie das Interesse für Bücher und Kulturveranstaltungen sind mit einem besseren Notendurchschnitt in Verbindung zu bringen. Zusätzliche Analysen verweisen darauf, dass Eltern indirekt Einfluss nehmen auf die psychosoziale Anpassung von Adoleszenten, indem sie ihre Kinder in verschiedene Freizeitaktivitäten "einweisen". Bei der Auswertung der Ergebnisse erörtern die Autoren die Wechselwirkung zwischen Familien und Jugendlichen einerseits sowie zwischen Jugendlichen und Altersgenossen andererseits.